E L V E I N K É S T E T T E I N K

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT ALAPSZERVEZETI TÁJÉKOZTATÓJA

1990/1.

Kedves Elvtárs! Tisztelt Olvasó!

Mindössze néhány hónapja talpra állt pártunk, az MSZMP, tudatos megújulási folyamatában újabb - reméljük igényes - lépést tesz tagságunk politikai kultúrájának, tettre készségének korszerűbbé formálásában. Ehhez a jövőben rendszeresen és kellő gyakorisággal megjelentetjük tájékoztatónkat.

Tesszük ezt azért, mert a "SZABADSÁG", lévén markáns baloldali napilap, a lakosság, az érdeklődők széles köréhez szól. A "SZABADSÁG" nekünk, a párt tagjainak is fontos lap, jelentős sajtótermék, amelyet olvasni, terjeszteni politikai kötelességünk. A párttagság azonban - helyesen! - más, további igényeket is támasztott, amelyekre felfigyeltünk és átgondolva lehetőségeinket, belső tájékoztató elindításával válaszolunk.

Szeretnénk gazdagítani a párton belüli információ és tapasztalatcsere szélességét, mélységét, tartalmát és formáját.

Szeretnénk élőbbé, tartalmasabbá tenni a tagság, a koordinációs bizottságok és a felső vezető szervek közötti kapcsolatot.

Szeretnénk segítséget nyújtani a pártdokumentumok megismeréséhez.

Szeretnénk támogatni tagságunk - különösen a titkárok és vezetőségi tagok - tanulását, önképzését, "naprakészségét".

Szeretnénk a marxista alapállású nemzetközi kommunista sajtóból ismereteket nyújtani, könyveket, cikkeket ismertetni.

Úgy gondoljuk, tájékoztatónk hű tükre lehet pártmunkánknak, gondjainknak, de feladatainknak, eredményeinknek is. E tükör azonban csak akkor nem torzít, ha együtt alakítjuk, ha sok elvtárs részt vesz munkájában.

Kedves Elvtársak!

Kérjük támogassák az ELVEINK ÉS TETTEINK című Alapszervezeti Tájékoztató pártmunkában való hasznosulását.

Budapest, 1990. június

Thürmer Gyula
Magyar Szocialista Munkáspárt
elnöke

VÁLASZTÁSI TAPASZTALATOK ÉS TANULSÁGOK

A Tanácsadó Testület tájékoztatója

1990.március 31-i ülésén a Központi Bizottság a Tanácsadó Testületet kérte fel a választási tapasztalatok átfogóbb és mélyebb elemzésére. Ennek keretében a Tanácsadó Testület eddig két ülésén tárgyalta a választási tapasztalatokat. Első megközelítésben megvizsgálta és megvitatta:

- a választáshoz vezetőt utat;
- a választás számszerű és politikai eredményét;
- a választás után kialakult politikai helyzet sajátosságait;
- a párt legközelebbi feladataira vonatkozó következtetéseket.

1. ÚT A VÁLASZTÁSHOZ

A választás nem március 25-én, illetve április 8-án dőlt el, hanem már jóval korábban: a hatalom felbomlásával, az ellenzék előtti politikai kapitulációval, a politikai erőviszonyok jobboldali eltolódásával. Az alkotmánymódosítás, az új választási törvény, a választás időpontjának megválasztása már eleve a jobboldali hatalomátvételt készítette elő. A március 25-i választás ennek szentesítését jelentette.

1989. a hatalom jellegében egyfajta fordított előjelű "fordulat éve" volt, a sok elemében bürokratikusan eltorzult, belső válsággal küszködő, a szocialista demokrácia megsértésével és jobboldali árulásokkal meggyengített szocialista típusú politikai rendszertől egy polgári típusú politikai rendszerhez. Ennek a fordulatnak voltak állomásai: 1956 átértékelése, a jobboldali irányzat felülkerekedése a pártban, az általános politikai jobbratolódás folyamatában a többpártrendszerre való áttérés bejelentése, a Nagy Imre és társai, az 1956-os elítéltek temetése alkalmával szervezett tömegdemonstráció. Mindez bántóan hatott a szocialista eszmékhez hű erőkre, miközben szárnyakat adott a jobboldal szerveződésének. A nyár elején megkezdődött kerekasztal-tárgyalások az ellenzéki erők gyors további előretörését, a párt és a kormányzat visszavonulását hozták, az Országgyűlés egymás után tárgyalta és fogadta el a "sarkalatos törvényeket", amelyek létrehozták a teljes hatalmi váltás jogi kereteit.

A Kongresszus '89 gyakorlatilag felszámolta a marxista jellegű pártot, és egy arculatában meghatározatlan, különböző, egymással vetélkedő irányzatokat lazán egyesítő, "szociáldemokratizálódó", új pártot hozott létre. A korábbi párt tagságának nagy része szétszóródott és passzivitásba szorult, egy része azonban megőrizte a párt szervezeti kereteit, és megkezdte az MSZMP alulról jövő újjászervezését. Az önmagát pártoktól függetlennek deklaráló kormány lényegében kapitulált a jobboldali ellenzék előtt, az Országgyűlés elfogadta a polgári demokráciához való átmenet alkotmányát, kitiltották a pártszervezeteket az üzemekből, feloszlatták a munkásőrséget. Elkezdődött és gyors ütemben haladt előre a szocialista erők kiszorítása a hatalomból. A hatalmi és tömegkommunikációs szervekben részben belülről, részben kívülről a jobboldal diktált.

Ilyen előzmények után a márciusra kiírt parlamenti választások funkciója az volt, hogy létrehozza a már korábban elkezdődött és sok tekintetben megvalósult hatalmi változásoknak megfelelő új országos képviseletet, és eldöntse, hogy az ellenzéki erők közül kik és milyen mértékben részesüljenek az újjászerveződő hatalomból. A választás tehát egy már korábban eldőlt hatalmi változásnak megfelelő parlament létrehozását szolgálta, az új hatalom erőinek megszervezésében és legitimálásában töltött be funkciót.

A pártnak ez év januárjában bonyolult helyzetben, a párt újjászervezésének kezdeti időszakában kellett döntenie a választáson való részvételről. A Központi Bizottság sokoldalúan mérlegelte azokat a körülményeket, amelyek a részvétel mellett, illetve ellene szóltak. A Központi Bizottság vita után egyhangúlag döntött a választáson való részvételünkről, amit a XIV. Kongresszus második ülésszaka megerősített. A realitásokból kiindulva hármas célt tűzhettünk magunk elé:

- felhasználni a választási kampány lehetőségeit is az újjászerveződő és megújuló MSZMP politikai bemutatkozására, politikai programjának, céljainak ismertetésére és népszerűsítésére minél szélesebb körben;
- politikailag aktivizálni és mozgósítani a párttagságot, a választási kampányt az egész párttagságnak olyan közös politikai akciójává tenni, amelyben kialakítható a párt politikai cselekvőképessége, amely-

ben tapasztalatokat szerezhetünk a politikai harc, a politikai munka új formáinak, módszereinek kialakításához és elsajátításához;

- a választásokon a 4 % elérésével biztosítani, hogy a párt egy parlamenti párt lehetőségeivel (költségvetési támogatás, parlamenti viták nyilvánossága, nagyobb sajtónyilvánosság, stb.) élve folytathassa munkáját és harcát politikai céljaiért.

A választási kampány menetének, a választás eredményének ismeretében megállapítható, hogy a párt a kedvezőtlen körülmények ellenére helyesen döntött a választáson való részvétel kérdésében. A kitűzött célok - noha csak részlegesen sikerült azokat elérni - alapvetően reálisak voltak.

A 4 %-ot csak megközelíteni tudtuk. A párt országosan 180.964 szavazatot, az összes szavazatok 3.68 %-át kapta meg. A minimális különbség (15.484 hiányzó szavazat), amellyel a 4 %-os határtól elmaradtunk, jelzi azt is, hogy ez a cél sem volt teljesen megalapozatlan, s céltudatosabb, ügyesebben szervezett munkával, erőfeszítéseink további fokozásával elérhető lett volna.

A választási kampány idején teljesen nyilvánvalóvá vált, hogy az MSZMP ma Magyarországon az egyetlen egyértelműen és következetesen baloldali párt, amely a választási kampány idején a múlt hibáinak és bűneinek elítélésével egyidejűleg nyíltan védelmezte az elmúlt évtizedek vívmányait és eredményeit, szembefordult a tőkés restaurációval, állást foglalt a szocialista megújulás történelmi perspektívája mellett. Ugyanakkor a párt választási propagandájának hatását számos tényező korlátozta és gyengítette (a fokozódó antikommunista légkör, a választási harc módszereinek eldurvulása, a sajtóban, rádióban, televízióban az MSZMP-vel szemben alkalmazott diszkrimináció, a tömegpropaganda korszerű eszközeire fordítható anyagi lehetőségeink szűkössége, külső események negatív hatása, stb.). Az erősödő antikommunista támadások közepette és saját propaganda-eszközeink korlátozottsága mellett propagandamunkánk sok tekintetben defenzívvé vált, nem maradt elegendő erőnk, energiánk saját politikai programunk pozitív kifejtésére. A választási kampány során nem tudtuk áttörni a csalódott és megzavarodott tömegek bizalmatlanságát és politikai passzivitását, agitációs munkák viszonylag szűk körben (a velünk egyébként is szimpatizálók, a hozzánk kozel állók körében) folyt, nem találtuk meg az utat az üzemi munkások, termelőszovetkezeti parasztok, ér-

telmiségi dolgozók, közalkalmazottak, a jobboldali hatalomátvétel és a tőkés restauráció által közvetlenül is veszélyeztetett rétegek zöméhez.

A választási munkában felszínre kerültek és mozgásba jöttek azok a mozgalmi energiák és tartalékok, amelyek egy alulról építkező pártban rejlenek. Ugyanakkor megmutatkoztak a pártépítés és a pártmunka gyengeségei is, amelyek már a jelöltállításnál, az ajánlócéduláik gyűjtésénél, a választási agitációban és a választások számszerű eredményeiben is tükröződtek. Testületenként jelentős különbségek voltak a koordinációs bizottságok, választási irodák munkájának színvonalában, szervezettségében, hatékonyságában. Esetenként hiányzott az összehangoltság a különböző szintű szervek munkájában. A helyi pártszervezetek kezdeményezésének és öntevékeny politizálásának növekedése mellett működtek még régi reflexek: minden felülről várás, utasítgatás, befeléfordulás, személyeskedések, türelmetlenség, ingerültség a vitákban. A párttagság növekvő része azonban felismerte - és ennek szellemében is tevékenykedett -, hogy a pártmunka, az aktív politizálás formájában, módszereiben, stílusában minőségi változásra van szükség.

A párt munkájának gyökeres tartalmi és formai megújulásához a választási munka pozitív és negatív tapasztalatainak nyílt, őszinte, kritikus és önkritikus elemzésére, a tanulságok levonására és hasznosítására van szükség minden szinten: az alapszervezetektől a Központi Bizottságig.

2. A VÁLASZTÁS SZÁMSZERŰ ÉS POLITIKAI EREDMÉNYE

A választás számszerű eredményei a jobboldal győzelmét és a baloldal vereségét mutatják. A szavazók több, mint 75 %-a a korábbi ellenzéki jobboldali pártokra (MDF, SZDSZ, FIDESZ, FKgP, KDNP) szavazott, ezek a pártok szerezték meg a mandátumoknak több mint 88 %-át. A nyíltan és következetesen baloldali programmal egyedül fellépő MSZMP a szavazatok 3,68 %-át kapta, de mandátumhoz nem jutott.

Az ingadozó potenciális baloldali szavazók megoszlottak. Egy részük nem vett részt a választáson, másik részük a többi "utódszervezetnek" tekintett pártra szavazott. A választási kampányát jelentős anyagi ráfordítással folytató és kiépített infrastruktúrával rendelkező MSZP 10,89 %-ot ért el, amellyel 33 mandátumhoz jutott. Az Agrárszövetség és a HVK nem érték el a 4 %-ot. Az

antikommunista jelszavakkal fellépő MSZDP 3,5 %-kal nem került be a parlamentbe. Súlyos vereséget szenvedett a Vállalkozók Pártja és a Magyar Néppárt. A második fordulóban különösen megmutatkozott az ingadozó szavazók csatlakozása a nyilvánvaló győzteshez. A baloldali erők összefogása és közös fellépése esetén a tartózkodók, az ingadozók és a vélhető győzteshez csatlakozók egy részének megnyerésével a baloldali szavazók számát és arányát jelentősen növelni lehetett volna.

A választók magatartását nagy mértékben befolyásolták a hangulati hatások,az antikommunista légkör, a nacionalista hangulatkeltés, a "leleplezések", a szervezett rágalom-hadjáratok. A választási kampányban a programok tartalmát háttérbe szorította az ellenfél lejáratása, egymás túllicitálása, a demagóg ígérgetés, a botránykeltés és a megfélemlítés. A választók többsége ilyen körülmények között nem tudott kiigazodni a pártok programjaiban, nem azok tartalma és valóságos értéke alapján döntött, hanem a hangulati befolyásoknak és a tömegpszichózisnak engedett. A közhangulat befolyásolásában döntő szerepe volt a médiának, a rádiónak és a televíziónak, a sajtónak, a korszerű reklámeszközöknek. Ezen a téren az esélyegyenlőség csak formálisan létezett. A külföldi anyagi támogatást élvező jobboldali pártok, illetve a korábbi MSZMP-vagyont kisajátító MSZP jelentős anyagi eszközöket tudtak fordítani a közvélemény lélektani, érzelmi-hangulati megdolgozására.

A választásra jogosultak jelentős része (kb. 35 %, mintegy 2,8 millió állampolgár) nem szavazott. A leadott szavazatoknak több, mint 3 %-a (mintegy 170 ezer szavazat) érvénytelen volt. Az érvényes szavazatoknak több, mint 15 %-a (kb. 800 ezer szavazat) a 4 %-os határ miatt figyelmen kívül maradt a mandátumok elosztásánál. Ily módon a számszerű eredmények nem tartalmazzák mintegy 3,5 millió állampolgár (több, mint az MDF, az SZDSZ, az FKgP és a FIDESZ összes szavazóinak száma)véleményét és akaratát. A jelenlegi választási rendszerben sem az arányosság, sem az egyéni megméretés elve nem érvényesült.

Az MDF a szavazatoknak alig 25 %-ával, a mandátumoknak több, mint 42 %-át szerezte meg. Egyes választókerületekben a választásra jogosultak 10-15 %-ának szavazatával, 3-5 ezer szavazattal már mandátumhoz lehetett jutni, míg másutt, vagy a listákon ehhez ennek többszöröse kellett. Az egyéni választási kerületekben kibukott pártvezetők a "kiskapun" keresztül - területi vagy

országon listán - bejutottak a parlamentbe. A választások tehát korántsem tekinthetők az egész nép szabad akarata megnyilvánulásának.
A baloldal választási veresége összefügg a szocializmus és a baloldal mélyebb válságával, nemzetközi térvesztésével és meggyengülésével. Első megközelítésben most csak jelezni lehet azokat a legalapvetőbb okokat, amelyek ebben szerepet játszottak - s amelyeknek további, teljesebb és differenciáltabb feltárására, mélyebb és alaposabb elemzésére van szükség.

1./ A szocializmus építésének gyakorlata az elmúlt évtizedekben egyoldalú és sok tekintetben diszharmonikus volt. A szocialista építés feladatai összemosódtak a gyorsított ütemű modernizáció feladataival, ezek megoldásában gyakran a fejlődés objektív törvényszerűségeivel nem kellően számoló, erőszakos adminisztratív módszerek érvényesültek. Ez a gyakorlat súlyos áldozatok és sok szenvedés árán, a szocializmus jelentős deformációja mellett lehetővé tett ugyan egyfajta előrehaladást a szocializmus építésében, lehetőségei azonban fokozatosan kimerültek, igy idővel maga is a további szocialista fejlődés gátjává vált. A szocializmus lényegétől idegen önkényeskedések, visszaélések mind szélesebb körben, magát a szocializmust kezdték diszkreditálni. Ennek a gyakorlatnak a kritikai meghaladása és a deformálódott szocializmus gyökeres megújulása a további szocialista fejlődés elengedhetetlen előfeltételévé vált. Az elmúlt esztendőkben több szocialista országban kialakult, elhúzódó politikai és gazdasági válságot a szocializmus külső és belső ellenfelei a szocializmus elleni általános támadásra használták fel. Ezt sokan magának a szocializmusnak a válságaként élték meg, ami a választásokon leadott szavazatokban is megmutatkozott.

2./ A baloldal vereségében meghatározó szerepet játszott az is, hogy a párt ismétlődő hibái, a vezetők elszakadása a párttagságtól, a pártmunka elbürokratizálódása, a káderpolitika torzulásai hosszú időn keresztül politikailag és erkölcsileg belülről bomlasztották a pártot, aláásták hitelét és tekintélyét, kapcsolatait a tömegekkel. Az elbürokratizálódott, eszmeileg elbizonytalanodott, politikailag meggyengült párt nem tudott megbirkózni a felhalmozódó problémákkal és feladatokkal, nem tudott idejében élére állni a szükséges szocialista megújulásnak. Politikájában balos és jobboldali hibák keveredtek. A pártban és a társadalomban fel-

halmozódott elégedetlenség, és a változás igénye robbanásszerűen mutatkozott meg az 1988-as májusi pártértekezlet idején. A változás azonban nem a párttagság és a társadalom egészséges erőire támaszkodó eszmei-politikai tisztázással kezdődött, hanem személyi harcokkal és elvtelen kompromisszumokkal. Kiderült, hogy az új vezetésnek nincs világos eszmei-politikai programja, személyes ellentétek osztják meg, amelyek az egész párt egységét és cselekvőképességét is aláásták. A párt belső bomlása folytatódott és felgyorsult. A párt szétverését a Kongresszus'89 tetőzte be.

A múlt év végén a párt egészséges erői nehéz helyzetben új alapokon kezdtek hozzá az MSZMP újjászervezéséhez. Az azóta eltelt idő azonban kevés volt a teljes megújuláshoz és a párt elvesztett hitelének visszaszerzéséhez. A megújuló párt a választásokon a korábbi hibákért és torzulásokért fizetett.

3./ A baloldal vereségét a belső okok mellett külső körülmények is meghatározó módon befolyásolták: a Szovjetunió belső válságának elhúzódása, a környező országokban végbemenő változások, a nemzetközi munkásmozgalom visszaesése, az európai baloldal meggyengülése és térvesztése. Ennek mélyebb elemzése külön vizsgálatot igényel, amelyet a tények és az összefüggések sokoldalú feltárásával más országok marxista erőivel közösen lehet és kell elvégezni. A válság kialakulása a Szovjetunióban és a többi kelet-európai országban időben egybeesett a fejlett tőkés országok gazdasági és politikai fellendülésével. Ez táptalajul szolgált - a szocializmussal szembeállítva - a kapitalizmus iránti illúziók újjáéledéséhez és terjedéséhez. A már korábban kifejlesztett fellazítási, bomlasztási taktika továbbfejlesztésével és elmélyítésével a nyugati tőkés körök kívülről is előkészítették és aktívan támogatták a "rendszerváltást". Ennek egyik fő kísérleti terepévé éppen Magyarország vált, ahol a nagymérvű eladósodás, a belső politikai és eszmei bomlás ehhez kedvező feltételeket biztositott. Újabb kölcsönök és jelentős gazdasági támogatás igéretével a tőkés Nyugat olyan látszatot tudott kelteni, mintha a nyugati orientáció, a tőkés világhoz való csatlakozás jelentené számunkra a megváltást. Valójában - mint ahogyan korábban is - a fejlett tőkésországok mindig a fejlődő és a szocialista országokra hárították át sa-

ját gazdasági problémáik megoldásának terheit, s gazdaságunkat még szorosabban magukhoz láncolva, gazdaságilag még alárendeltebb helyzetbe hozták országunkat. Ennek következményeit az ország igazán csak ezután fogja a saját bőrén érezni, a választók hangulatát ma még a Nyugathoz való csatlakozás euforikus illúziója határozza meg. Ugyanakkor a munkásmozgalom és a baloldali mozgalmak nemzetközi apálya idején, a hazai baloldal nem számíthatott semmiféle nemzetközi támogatásra.

3. A VÁLASZTÁSOK UTÁNI HELYZET

A jobboldal választási győzelmével szabaddá vált az út a korábbi ellenzéki jobboldali pártok előtt a hatalom birtokba vételéhez és gyakorlásához. Programjaik nem hagytak kétséget a tekintetben, hogy teljes rendszerváltásra és hatalmi őrségváltásra törekednek. Ezekből a korábbi "harmadikutas" vonások teljesen eltűntek, nyíltan a magántulajdon, a szabad piacgazdaság, a nyugati mintájú parlamenti demokrácia, vagyis a tőkés restauráció híveiként léptek fel. Választási kampányukat az agresszív antikommunizmus jellemezte, ebben igyekezték tullicitálni egymást. A harc azért folyt, hogy közülük ki milyen mértékben részesüljön a hatalomból, és hogyan vegessen részt a hatalom gyakorlásában.

A hatalmi pozíciókért elsősorban az MDF és az SZDSZ között alakult ki éles verseny. Az MDF az első fordulóban a listás szavazatok 24,71 %-ával csak minimális különbséggel előzte meg legnagyobb vetélytársát, de a második fordulóban az egyéni választókerületekben elsöprő győzelmet aratott, és végül a mandátumok 42,5 %-át megszerezte. A mandátumok 23,8 %-ával az SZDSZ második helyre és ellenzéki pozícióba szorult.

Az MDF és az SZDSZ jelenleg bizonyos értelemben a hazai jobboldal két egymást kiegészítő pólusát képezik. Megegyeznek az antikommunizmusban és a rendszerváltás, a tőkés restauráció igenlésében. Eltérés közöttük inkább a hatalomgyakorlás módjában, stílusában, az ideológiai alapokban, a nemzetközi kapcsolataikban van. Az MDF széles skálán igyekszik ötvözni a nemzeti, a keresztény és a konzervatív ideológia elemeit, elsősorban az európai kereszténydemokrata és konzervatív politikai erők támogatására számít, a "nyugodt erő" nimbuszával mérsékletet mutatva viszonylag stabil kormányzat kialakítására törekszik. Az SZDSZ elsősorban a liberális polgári értékeket hangsú-

lyozza, főként az amerikai és a nemzetközi tőke meghatározott részének támogatására épít, az értelmiségi elit fölényének tudatával agresszívabb stílusban politizál. Ugyanakkor sok vonatkozásban nincs közöttük éles határvonal, mindkettő bizonyos értelemben "gyűjtőpárt" jellegű, tagjaikat és híveiket eddig elsősorban az ellenzéki tagadás jegyében toborozták, szociális bázisuk nem alakult ki egyértelműen, politikai-ideológiai arculatuk nem tisztázódott teljesen. Az MDF elsősorban a hagyományos magyar nemzeti középosztályhoz sorolható rétegekből, az SZDSZ pedig főként az urbánus értelmiség és kispolgárság soraiból toborozta híveit. Stabil szociális bázisuk feltehetően csak az új burzsoázia és kispolgárság kifejlődésével, új hivatalnoki réteg létrejöttével fog kialakulni. Nyitott kérdés, hogy a megindult polarizálódásuk milyen mértékben fog radikalizálódni. A köztársasági elnök és az alkotmánymódosítás kérdésében kötött paktum azt mutatja, hogy a jobboldali hatalom stabilizálása érdekében készek a kölcsönös kompromisszumra.

A Független Kisgazdapárt történelmi múltjával és a földkérdés demagóg felvetésével próbált eredményt elérni, de a remélt átütő siker elmaradt. A mandátumok 11,4 %-ával így is az MDF számára nélkülözhetetlen partner a kiskoalíció létrehozásához. Néhány "anakronisztikus" vonása - a földkérdés történelmietlen kezelése, "nosztalgiapárt"-jellege, hagyományos paraszti-"kisgazda" szociális bázisának elsorvadtsága, belső viszályokra való hajlama - azonban kellemetlen koalíciós partnerré teheti.

A Kereszténydemokrata Néppárt elsősorban világnézeti jellegét hangsúlyozza, az egykori Barankovics párt hagyományait folytatva, az egyház egy részének támogatásával jutott a mandátumok 5,4 %-ához, programja több ponton érintkezik az MDF programjával, annak megbízható koalíciós partnere lehet.

A FIDESZ a mandátumok 5,4 %-ával az SZDSZ politikai szövetségese és tartaléka. A választásokon fiatalos rámenősségével tűnt ki, s szerveződött egyfajta "nemzedéki" párttá. Kérdés, hogy megőrzi-e ezt a jellegét, hosszú távon az SZDSZ-hez fűződő kapcsolatait erősíti-e, esetleg beolvad az SZDSZ-be, vagy még jobban önállósítja magát.

Az új politikai felállásban a mandátumok 8,5 %-ét megszerző MSZP kényes helyzetbe került. Jobboldali vezetői révén aktívan közreműködött a hatalmi őrségváltás előkészítésében a hatalomra került volt ellenzéki pártok azonban tud-

tára adták, hogy szolgálataira tovább már nem tartanak igényt, koalíciós partnerként nem jöhet számításba, s a koalícióból kimaradt ellenzéki pártok (SZDSZ, FIDESZ) sem kívánnak vele szövetségre lépni. Az MSZP választás elé került: vagy jobboldali politikáját folytatva, és a győztes pártok kegyeit keresve, konstruktív parlamenti ellenzékként továbbra is támogatja a rendszerváltás fő vonalát, vagy pedig - eddigi politikájával szakítva - baloldali ellenzékként lép fel. Képviselőit részben baloldali szavazatok is juttatták be a parlamentbe, jelenlegi jobboldali vezetése azonban habozik felvállalni a valódi baloldali ellenzék szerepét. Inkább a további szociáldemokratizálódásban, a választáson megbukott Szociáldemokrata Párt helyének elfoglalásában keresi a kiutat, ez azonban támogatói egy részének elvesztésével, belső megosztottságának fokozodásával, újabb szakadás veszélyével jár.

A hatalomra került jobboldali pártok soron következő lépése feltehetően az új hatalom "berendezése", az államgépezet birtokba vétele és "megtisztítása" lesz, a központi intézményektől a helyi szervekig. Ennek jegyében kerül sor a minisztériumok és a főhatóságok, a hatalmi szervek átszervezésére, készülnek a helyhatósági választásokra. Ez a - több tízezer ember egzisztenciáját közvetlenul is érintő - folyamat valószínűleg több hónapig is elhúzódik, amíg minden szinten kiépítik és stabilizálják az új államapparátust.

Várható a tulajdonviszonyok tőkés restaurálására irányuló törekvés felerősödése. Ez feltehetően sok ellentmondást, feszültséget vált ki, hoz felszínre és élez ki. A nemzetközi tőke részvételével megvalósuló privatizáció során kiéleződnek a nemzetközi tőke és a hazai tőke, a kis- és a nagyvállalkozók, a magántulajdonosok és a munkavállalók érdekellentétei, veszélybe kerülnek a korábban kivívott szociális jogok és eredmények. Az 1947-es földtulajdon-viszony visszaállítása a mezőgazdasági termelés stabilitását ássa alá.

A kormány politikáját a korábbi választási igéretekkel szembesítve, gyakorlati lépései alapján lehet és kell leleplezni és bírálni. Meg kell szervezniink a parlament és a kormány tevékenységének folyamatos figyelemmel kísérését és elemzését, hogy konkrétan és naprakészen tudjunk reagálni minden eseményre. Felmerül a kérdés: a jobboldali kormányzat és hatalom mennyire lesz stabil? A stabilizálódás irányába hat, hogy a jobboldal biztos parlamenti többséggel rendelkezik, a győztes pártoknak a választási győzelem euforiája

egy ideig lendületet ad, az új kormányzat nyugatról jelentős nemzetközi támogatásra számíthat, a baloldal erőtlen és megosztott. Azonban a gazdasági helyzet várható további romlása, a szociális feszültségek gyors kiéleződése megfordíthatja a jelenlegi közhangulatot, politikai feszültségeket kelthet és élezhet ki a parlamenti pártok között és azokon belül is, alááshatja a kormányzat viszonylagos stabilitását, új feltételeket teremthet a baloldali erők aktivizálódásához.

A baloldalnak jelenleg nincs egyértelmű és következetes képviselete a parlamentben. A baloldal erői a parlamenten kívül is szétforgácsoltak és megzavarodottak. Ezért nagy jelentősége van a parlamenten kívüli baloldali erők megszerveződésének és összefogásának. Az új baloldali összefogás "alulról építkezve", a dolgozók érdek-felismerésére és önszerveződésére támaszkodva jöhet létre. Kialakulásához türelmesen és szívósan keresni kell a konkrét együttműködés lehetőségeit a szakszervezetek, az MSZP, az Agrárszövetség erre kész erőivel, a progresszív kulturális egyesületekkel és értelmiségi szervezetekkel, az antifasiszta erőkkel.

4. TANULSÁGOK ÉS FELADATOK

A választási tapasztalatok részletesebb feldolgozása, a választás után kialakuló helyzet, a várható tendenciák mélyebb elemzése hosszabb időt igényel. Első megközelítésben fő vonalaiban lehet csak megfogalmazni a legfontosabb tanulságokat és következtetéseket.

- A párt politikai irányvonala

A megújuló MSZMP a XIV. Kongresszuson elfogadott politikai irányvonal alapján szerveződött újjá és vett részt a választásokon. A választási munka nehéz feltételei, a tapasztalatok hiánya, a szervezési és irányitási munka hiányosságai, korábbi személyi ellentétek és kölcsönös bizalmatlanság maradványai, a 4 % tekintetében elszenvedett választási kudarc sok szempontból próbára tették és teszik az újjászerveződő párt kialakuló politikai egységét. A párt fő politikai vonalával összefüggő viták a választási kudarc után kiéleződtek.

Ennek során megfogalmazódtak olyan vélemények is, amelyek szerint a választási munka irányításában, a választási taktikában és agitációban

elvi jelentőségű hibák voltak, hiányzott a megfelelő választási program, a választási munka arc nélküli volt, parlamenti illúziókat keltett, engedményeket tett a szociáldemokrata értelmezésnek, nem fogalmazott meg markáns célokat, nem használta ki a Kádár-korszak iránti nosztalgiát, a párt választási jelszavai alig különböztek a többi pártokéitól. Más előjellel olyan vélemény is hangot kapott, hogy a párt túlságosan kötődött a múlthoz, nem elég egyértelműen határolódott el a múlt hibáitól, nem megfelelően méltányolta a választások demokratikus jellegét, túlhangsúlyozta a tőkés restauráció veszélyét, nem tudott eléggé rugalmas, korszerű és vonzó lenni.

Az ilyen szélsőséges véleményekkel szemben áll az az álláspont, amely viszont a párt választási taktikája alapvetően helyes volt. A kongresszuson elfogadott politikai nyilatkozat, noha választási akcióprogramokban való konkretizálása csak késve és nem elég markánsan történt meg, megfelelő alap volt a választási munkához. A párt jelöltjei, szóvivői a TV-vitákon, a választási gyűléseken, a választási agitációban általában jól képviselték a párt törekvéseit, ennek nyilvánossága azonban erősen korlátozott volt, s nem jutott el a tömegekhez. A választási munka gyengeségei nem alapvető elvi hibákból eredtek - ahogyan a szélsőséges vélemények képviselői állítják -, hanem a tapasztalatlanságból, a szervezési és koordinációs munka gyengeségeiből, az öntevékenység hiányából, másodlagos taktikai hibákból; ezek azonban nem érintik a párt politikájának elvi alapjait. Ezek tárgyilagos értékelésével szükséges levonni a megfelelő tanulságokat az irányító és szervező munka javítása, a KB kollektív politikai irányító szerepének erősítése szempontjából is.

A bírálatok jogos elemeit elismerve nem tartható megalapozottnak és elfogadhatónak a párt fő politikai irányvonalának a megkérdőjelezése. A XIV.Kongresszuson jóváhagyott politikai irányvonal az elmúlt hónapok tapasztalatainak tükrében is alapvetően helyesnek bizonyult, megfelelő alapul szolgál a párt további megújulásához, konkrét politikai akcióihoz. Radikális megváltoztatására - sem jobbra, sem balra - nincs szükség. Más kérdés, hogy ezt az irányvonalat munkánkban határozottabban és következetesebben kell érvényesíteni, nagyobb figyelmet és több energiát fordítva egységes értelmezésére, megismertetésére és végrehajtására.

Előre kell lépnünk a középtávú akcióprogramok kidolgozásában - a gazdaságpolitika, a munkás-érdekvédelem, a szövetkezeti politika, a szociális kér-

dések, az oktatás és a kultúra, a helyi önkormányzat, a településfejlesztés, a környezetvédelem területén. El kell kezdeni és fel kell gyorsítani a választás után kialakuló helyzet és a környező országokban végbemenő változások alaposabb elemzése alapján az átfogó stratégiai program kidolgozását, amely megalapozott marxista elméleti válaszokat ad az új történelmi korszak kihívásaira.

Stratégiai céljaink újragondolása

Nyilvánvalóvá vált, hogy a társadalmunkban bekövetkezett és tovább folytatódó változások alapvető tartalma nem a szocializmus modell- vagy rendszerváltása, hanem egyfajta csendes ellenforradalom, tőkés restauráció, ami szükségessé teszi stratégiai céljaink felülvizsgálatát, újragondolását és újrafogalmazását. A stratégiai célok felülvizsgálatát elkerülhetetlenné teszi a megváltozott világhelyzet és a szocialista építés korábbi tapasztalatainak önkritikus elemzése is.

A stratégiai célok újragondolásában kétféle koncepció körvonalai rajzolódnak ki:

- az egyik a hangsúlyt a tőkés restauráció szocialista bírálatára, a szocializmus új modelljének kidolgozására helyezi, alapvető stratégiai célnak változatlanul a szocializmusért folytatott harcot tekinti;
- a másik a polgári demokrácia népi demokratikus alternatíváját tekinti reális stratégiai célnak, amely távlataiban a szocializmus felé mutat.

A stratégiai kérdések megvitatását a ma még csupán "embrionális formában" megfogalmazódó koncepciók részletesebb kimunkálása és bővebb kifejtése alapján szükséges folytatni. Az alapvető távlati és közelebbi céljainkat a valóságos helyzettel reálisan számolva újrafogalmazó, átfogó stratégiai koncepció kialakítása az új pártprogram kidolgozásának és elfogadásának elengedhetetlen feltétele.

A párt előtt álló legsürgetőbb feladatok (ajánlások)

1. Minden területen, egyéni választási kerületben, körzetben konkrétan megvizsgálni, elemezni és értékelni a választási munka tapasztalatait, feltárva a "fehér foltokat", a lemaradás helyi okait. Haladéktalanul el kell kezdeni a felkészülést a helyhatósági választásokra; a helyi problémák, erőviszonyok és sajátosságok messzemenő figyelembevételével ki kell dolgozni a párt helyi programjait, a helyhatósági választásokon való részvétel módját és taktikáját. Településenként fel kell mérni a saját vagy közös jelöltállítás lehetőségeit.

2. Folytatni kell a pártépítést, növelve a fiatalok és az aktív dolgozók arányát a párttagságban. Az alapszervezetek eddigi körzeti nyugdíjas jellegét megszűntetve, azokat komplex területi szervezetekké kell fejleszteni. Politikai tevékenységüket és felelősségüket ki kell terjeszteni a helyi politika minden területére. Munkájukba vonják be az adott terület vállalataiban, intézményeiben dolgozó kommunistákat. Az alapszervezetek számát és nagyságát a helyi adottságok és lehetőségek szerint kell kialakítani.

3. Erősíteni szükséges a KB kollektív politikai döntéshozó és irányító szerepét. A KB ülésein rendszeresen értékelni kell a politikai helyzetet, az Ügyvezető Titkárság rendszeresen számoljon be munkájáról a KB-nak. A KB határozatait írásban kapják meg az alapszervezetek.

4. A koordinációs bizottságok szerepét illetően alternatív javaslatok merültek fel:

   - az egyik javaslat szerint a jelenlegi kétszintű döntési rendszer nem biztosítja a hatékony központi irányítást, ezért a kongresszuson ezt a rendszert alapjaiban felül kell vizsgálni, addig is a jelenlegi szervezeti szabályzat keretein belül növelni kell a koordinációs bizottságok szerepét és hatáskörét a párt politikájának kidolgozásában és végrehajtásában, az alapszervezetek munkájának közvetlen irányításában;

   - a másik javaslat szerint a kétszintű döntési rendszert fenntartva, az alapszervezetek önállóságát megőrizve és megerősítve, a koordinációs

bizottságok munkáját "alulról" kell megújítani, összetételüket a választási munka tapasztalatai alapján fel kell frissíteni, feladatkörüket és munkamódszerüket a helyi adottságoknak és igényeknek megfelelően kell alakítani, elsődleges szerepük továbbra is az alapszervezetek önálló munkájának koordinálása - sem az alapszervezetek, sem a KB jogkörét nem vehetik át.

5. A befeléfordulást leküzdve, fejleszteni szükséges a tömegek között végzett politikai munkát. Központilag és helyi szinten is keresni kell a kapcsolatokat és a közös akciók lehetőségét a szakszervezetekkel, az MSZP baloldali csoportjaival, az Agrárszövetséggel és a szövetkezeti mozgalommal, baloldali ifjúsági szervezetekkel, haladó kulturális és értelmiségi egyesületekkel, antifasiszta szervezetekkel, minden baloldali erővel. A kommunisták minél nagyobb számban vegyenek részt helyi nempolitikai jellegű társadalmi szervezetek (sportegyesületek, városszépítő egyletek, baráti körök, ifjúsági klubok, önképzőkörök, stb.) munkájában.

6. Szakértői munkacsoportok munkájával meg kell gyorsítani gazdaságpolitikai, szociálpolitikai, munkás-érdekvédelmi, szövetkezetpolitikai, településfejlesztési, környezetvédelmi, egészségügyi, oktatásügyi, sportmozgalmi kérdésekben akcióprogramok és konkrét javaslatok kidolgozását.

7. Átfogóan meg kell vizsgálni és a jelenlegi viszonyoknak megfelelően rendezni kell a párt működésének anyagi, szervezeti és személyi feltételrendszerét.

8. A párton belül meg kell szervezni a politikai információt és a politikai oktatást. Elemezni és értékelni szükséges a pártsajtó jelenlegi helyzetét, fejlesztésének és javításának lehetőségeit (önálló kiadó, a Szabadság jellege, napilap lehetősége, propaganda-kiadványok, stb.).

Budapest, 1990. május 5.

Az MSZMP Tanácsadó Testülete

90-219/2000

OFSZETPACK